

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

Факультет іноземної філології

*До 300-річчя з Дня народження
Григорія Савича Сковороди*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ЛІНГВОДИДАКТИКИ

**Збірник наукових статей здобувачів вищої освіти
факультету іноземної філології
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди**

Випуск 4

Електронне видання

Харків – 2022

УДК 81'243
ББК 81.2
А 43

Редакційна колегія:

Подуфалова Т. В., канд. філол. наук, доцент, доц. каф. практики англ. усного і писемного мовлення, координатор з наук. роботи ф-ту іноземної філології (**головний редактор**); **Невська Ю. В.**, канд. філол. наук, доцент, доц. каф. англ. фонетики і граматики (**заст. головного редактора, відп. секретар**); **Князь Г. О.**, канд. філол. наук, доцент, декан ф-ту іноземної філології; **Кононова Ж. О.**, канд. філол. наук, доцент, доц. каф. англ. філології; **Кошечкіна Т. М.**, канд. пед. наук, доцент, доц. каф. нім. і романської філології; **Левченко Я. Е.**, докт. пед. наук, професор, проф. каф. англ. філології; **Перевозчикова К. А.**, голова СНТ ф-ту іноземної філології.

А 43 Актуальні проблеми іноземної філології і лінгводидактики [Електронне видання]: Збірник наукових статей здобувачів вищої освіти факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. Вип. 4. 359 с.

У збірнику представлено наукові статті здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, присвячені актуальним проблемам іноземної філології та методики навчання іноземних мов.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів філологічних факультетів закладів вищої освіти.

УДК 81'243
ББК 81.2

Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 11 від 16.11.2022 р.)

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2022

Колісник Олена. Чинник недиспозиційності предикатів у створенні смислу «страх» у художньому дискурсі	158
Колоколова Анастасія. Психологічні передумови розвитку «холодних» когнітивних умінь учнів старшої школи під час навчання діалогічного мовлення	161
Костенко Анастасія. Омовлення позитивних намірів у політичному дискурсі (категорія модальності)	164
Ластовєрова Марина. Основні причини використання ідіом у мовленні вищого класу британського суспільства	168
Лискова Марина. Метафоричне моделювання дійсності в дискурсі екологічного руху Англії	171
Лисянська Юлія. Мотиваційні типи назв американських компаній-виробників харчових продуктів	175
Майборода Марина. Автобіографічність роману Ф. С. Фіцджеральда «Ніч ніжна»	179
Майстрєнко Валентина. Вираження посесивності дієслівними моделями англійської мови (модель з <i>have</i>)	182
Мамєдова Крістіна. Проблема утворення та використання складних прикметників у сучасних засобах масової інформації на основі журналів “The New Yorker”, “The Spectator”	185
Мєленчук Вікторія. Модальність як дослідницька проблема в контексті комунікативної лінгвістики	189
Meheda, Margaryta. The Specifics of Neil Gaiman’s Worldview Represented in the Linguistic and World Mapping in the Novel “American Gods”	192
Мірошник Дар’я. Особливості вживання лексико-стилістичних засобів в оповіданнях В. Борхєрта	197
Молчанова Діана. Прагматичні характеристики англійського рекламного дискурсу	201
Мотрич Дар’я. Феномен архетипу в науці та літературі	205
Назарєвич Альона. Порівняння концепту “LOVE” у комедіях “The Way of the World” Вільяма Конгріва та “The Country Wife” Вільяма Вічерлі	209
Неводніча Вероніка. Специфіка хронотопу у творчості Дж. Уїнтерсон	214
Олексієнко Мілана. Реалізація комунікативних стратегій у дискурсі інтернет коментарів в онлайн журналі <i>MARTHA STEWART</i>	217
Ochkur, Kateryna. The Notional Component of the Linguocultural Emotional Concept of EXCITEMENT and Its Verbalization in 21st-Century English-Language Pop Song Lyrics	221

МОДАЛЬНІСТЬ ЯК ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА В КОНТЕКСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Вікторія МЕЛЕНЧУК

Науковий керівник – доктор філологічних наук, доцент Я. Ю. Сазонова

У статті висвітлено сучасний підхід до категорії модальності, а саме – на засадах комунікативної лінгвістики. Особливу увагу приділено розрізненню понять модусу й модальності; наведено різні погляди вчених на обумовленість суб'єктивної модальності дискурсивними характеристиками тексту; окреслено теоретичне підґрунтя подальшого дослідження на конкретному дискурсивному матеріалі.

Ключові слова: *модус, модальність, комунікація, мовленнєва діяльність, текст.*

The article highlights a modern approach to the category of modality, namely, on the basis of communicative linguistics. Particular attention is paid to the distinction between the concepts of mode and modality; different views of scientists on the conditioning of subjective modality by the discursive characteristics of a text are given; the theoretical basis of further research on the specific discursive material is outlined.

Key words: *mode, modality, communication, speech activity, text.*

Розвиток лінгвістики тексту, започаткований у другій половині ХХ століття, висунув на передній план мовознавчих досліджень текст як максимальну одиницю мовленнєвої діяльності і як одиницю соціальної взаємодії. Це спричинило перегляд мовних категорій та їх аналіз в аспекті текстової реалізації. **Метою** цього дослідження став огляд сучасного підходу до модальності з урахуванням новітнього комунікативного підходу.

Актуальність саме такого погляду на різноманітні мовні явища, і текст зокрема, зумовлена тим, що художнє відображення дійсності передбачає особистісне ставлення творця мистецтва до пізнаваного, вираження його суджень, емоцій, ціннісних настанов, тобто його комунікативну інтенцію [6]. Художній текст як вторинна семіотична система відображає об'єктивні смисли, трансформуючи їх у суб'єктивні [7]. Категорія модальності, що реалізує авторську комунікативну інтенцію, набуває особливого статусу в тексті [6]. Модальність як текстова категорія є мовним вираженням взаємодії людини з об'єктивною дійсністю та маркером суб'єктивної інтерпретації цієї дійсності [4; 5].

Характеристики модальності співвіднесені з позицією мовця, який сприймає та оцінює явища дискурсивного світу, тому модус вказує на спосіб опрацювання інформації у процесі відбиття дійсності у мові і мовленні крізь свідомість мовця, що перетворює модальність на *антропоцентричну* категорію, яка виражає різні типи відношень між висловленням мовця і дійсністю чи до повідомлюваного [8]. Отже, вона передбачає зв'язки із суб'єктивним фокусом у мові і текстах, що локалізують і диференціюють різні модальні значення. Тож

модальність – дискурсивна категорія, оскільки текст є результатом дискурсивної, тобто соціально орієнтованої і зумовленої комунікативної діяльності, то модальність обґрунтовується в дискурсивній діяльності [4].

Як і модус, модальність, прийшовши в лінгвістику з логіки, стала загальноновизнаним предметом дискусій, перетворившись на глобальну еkleктичну категорію, традиційно визначуваний об'єкт теоретичного пошуку [2]. Із цього погляду встановлено взаємозв'язки модальності логічної і лінгвістичної, продуктивність яких виявлена в дослідженнях із теорії референції, прагматики, семантичних предикатів, інтенціональності та ін., де звернення до природних мов, лінгвістична інтерпретація мовлення відкрили нові аспекти в досліджуваних логікою явищах, актуалізували підходи до логічного аналізу модальності в лінгвістиці. Зіставність цих модальностей мотивується тим, що логіка вивчає абстрактні речення-судження, а лінгвістика переносить їх у сферу висловлення, тексту, в яких віддзеркалюється об'єктивна дійсність, ставлення до повідомлюваного крізь призму когнітивної діяльності мовця [4; 5].

У лінгвістичній інтерпретації термін «модус» зазнав змін, причому сам Ш. Баллі чітко не визначив суть цього поняття, але його структуру обмежив двома компонентами – модальним дієсловом (мислення, волевиявлення, чуттєвого сприйняття) і модальним суб'єктом. Це призвело до суперечливого тлумачення цього терміна. Так, у концепціях Н. Д. Арутюнової та Т. Б. Алісової модус вжито як поняття, що виражає суб'єктивно-модальне чи модально-оцінне значення. Переважна більшість дослідників вважає, що поняття модусу об'єднує досить широке коло значень, спільною рисою яких є суб'єктивність: у центрі уваги мовець і його ставлення до того, про що йдеться в реченні (пор. ідеї Е. Бенвеніста, О. В. Трунової, Т. В. Шмельової, Н. І. Большакової, І. Р. Вихованця, А. П. Загнітка) [1; 3; 8].

Як уже зазначалося вище, модусні категорії формують дві основних групи: кваліфікативні та соціальні. Кваліфікативні категорії модусу виявляють ставлення мовця до подій та інформації про них, визначають його волю, дії, зумовлені відповідними задумами та уявленнями. До цієї групи модусних категорій належать модальність, персуазивність, авторизація та оцінність [1; 6; 8].

Модальність як категорія модусу, подібно до його інших категорій, безпосередньо пов'язана з використанням речення в мовленнєвому акті. Вона прямо залежить від інтенції мовця і має пряме відношення до прагматичного аспекту речення. Значення, які становлять модус речення, є переважно комунікативно-інтенційними. Вони накладаються на власні значення, модифікують їх і забезпечують актуальне прив'язання речення до референтної ситуації та введення його до тексту [3].

Модус і модальність – поняття не ідентичні, хоч їхні відношення і побудовані на однаковому принципі – орієнтації на мовця, але ця орієнтація різна. У сфері модусу вона означає будь-яке ставлення мовця – до предмета мовлення, змісту висловлення, співрозмовника, форми мовлення, послідовності,

розвитку думки, а поза сферою модусу модальність виражає ставлення мовця до змісту повідомлюваного з погляду його реальності / ірреальності [4; 6].

Вихід за межі класичної логіки відкрив нові перспективи аналізу модальності, що уможливило визначення позиції мовця у модальній логіці. Некласичні логіки, зокрема модальна логіка, розвинули наукові уявлення про модальність, відмежувавши її від пропозиції [8]. За допомогою модальних операторів (кваліфікаторів, пропозиційних настанов, модусу, модальності) встановлено процедуру їх опису і характеристики: оператор існування для асерторичних суджень, оператори «необхідно», «можливо» для суджень необхідності і можливості. На вісі об'єктивність/суб'єктивність різноманітність позначуваних об'єктивних зв'язків, які пізнає суб'єкт, репрезентована алетичною та деонтичною модальностями, тоді як суб'єктивна модальність – значеннями епістемічними (знання і власної думки) та аксіологічними (добре/погано) [6].

Як показують результати дослідження, інтеграція лінгвістики і логіки доводить, що актуалізація різнотипних модальних логік із власними термінопозначеннями знаходить продовження в лінгвістичній аргументації, акцентує увагу на теоретичних «розширеннях» теорії «можливих світів»: «індивідуальних концептах» Р. Карнапа, епістемічному суб'єкті Я. Хінтіки. У центрі дослідження – не абстрактні модальності у вигляді логічних виведень чи абстрагованих урахувань позиції мовця, а сфера модальної інформації, що увиразнює епістемічний суб'єкт. Аспекти дослідження «можливих світів», як вони склалися в модальній логіці, відзначаються в їх проекції на мовну концептуалізацію для пропозиційних настанов, інтенціональних контекстів [4].

Дискусійність лінгвістичних інтерпретацій модальності пов'язана зі складністю цієї категорії, різноплановістю її значеннєвих і формальних модифікацій, які інтерпретувалися залежно від наукової школи, підходу. Це зумовило її визначення як категорії: семантичної, лексико-граматичної, синтаксичної, функціонально-семантичної, реченнєвої категорії суб'єктивного семантико-синтаксичного спрямування та ін. [3; 6].

Вихід за межі розуміння модальності як граматичної категорії спричинив переосмислення співвідношень між предикативністю та модальністю у формально-синтаксичному і комунікативному аспектах: якщо з формально-синтаксичного погляду модальність «розчиняється» у предикативності, то з комунікативного – акцентується як актуалізаційна категорія [7].

Отже, у концепції, яка обрана нами за теоретичну базу дослідження, модус постулюється як *дискурсивна категорія*, що конституюється у процесі породження і функціонування тексту, вербалізує когнітивний процес мовця у вигляді референції, рефлексії, аксіології, спрямованої на актуалізовану ситуацію. Комплексний аналіз модусу як *метакатегорії*, яка характеризує різні вияви суб'єктивного, що виходять за межі модальності як реальності/нереальності, дозволяє деталізувати основні модусні категорії евіденційності, персуазивності, епістемічності.

Література

1. Авторизація як категорія модусу та засоби її вираження. Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. 345с.
2. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы. Москва: Едиториал УРСС, 2003. 383 с.
3. Категорії модусу і диктуму у структурі речення. Чернівці: Рута, 2002. 272 с.
4. Ніка О. І. Мовноуніверсальний статус модальності як ключ до дослідницького моделювання. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Київ: Київський університет, 2008. Вип. 17. С. 35-46.
5. Ніка О. І. Модальність у взаємозв'язках класичної логіки і лінгвістики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Київ: Київський університет, 2007. Вип. 18. С. 121-135.
6. Розова І. В. Лінгвістичний аспект дослідження сатиричної модальності англomовного художнього тексту ХХ сторіччя. *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*. Донецьк: ДонНУ, 2007. Вип. 16. С. 45-56.
7. Смуцинська І. В. Об'єктивні і суб'єктивні фактори художнього пізнання у світлі проблеми авторської модальності. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка: Іноземна філологія*. Київ, 2004. № 37-38. С. 20-24.
8. Функціонально-семантичний підхід до вивчення модальності як категорії модусу. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство*. Тернопіль: ТДПУ, 2000. Вип. II. 256 с.

THE SPECIFICS OF NEIL GAIMAN'S WORLDVIEW REPRESENTED IN THE LINGUISTIC AND COLOUR WORLD MAPPING IN THE NOVEL "AMERICAN GODS"

Margaryta MEHEDA

Scientific Advisor – Professor N. V. Tuchyna, PhD (Education)

Статтю присвячено особливостям відтворення лінгвокольорової картини світу у літературі жанру фентезі. Дослідження проведено на матеріалі роману Ніла Геймана «Американські боги». Визначено ядро та периферію поля кольорової лексики, виявлено частотність її використання в аналізованому романі і фактори, з якими це пов'язано.

Ключові слова: лінгвокольорова картина світу, колірна лексика, ядерні й периферійні кольорові назви, романи жанру фентезі.

The article is devoted to the specific features of reproducing color world mapping in the literature of the fantasy genre. The research has been conducted on the example of Neil Gaiman's novel "American Gods". The core and periphery of color